

MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

leri, önceden haber vermek şartıyla tonlatoları ne olursa olsun Boğazlar'dan her zaman geçebilecektir. Bu devletlere ait denizaltı gemileri de haber vermek şartıyla gündüz ve su üzerinden geçecektir. Diğer ülkelerin savaş gemilerinin Karadeniz'e girmesine bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Karadeniz'e kıyısı olmayan ülkelerin bu denize çıkacak savaş gemilerinin sayısı 30 ve tonajları 45.000 tonilato ile sınırlandırılmıştır. Savaş zamanında Türkiye savaşan durumda ise ya da kendini yakın bir savaş tehdidi karşısında hissediyorsa yabancı savaş gemilerinin geçişi tamamıyla onun kararına bağlı olacaktır. Kendisi savaşan taraf değilse savaşan ülkelerin savaş gemilerinin geçişi yasaklanacak, savaşmayanların savaş gemileri ise serbestçe geçebilecektir. Savaş gemilerinin Boğazlar'dan geçişi için Türkiye'ye diploması yoluyla bir ön bildirimde bulunulması gerekmektedir. Bu ön bildirim normal süresi sekiz gündür. Karadeniz'de kıyısı olmayan devletler için bu sürenin on beş güne çıkarılması öngörülmüştür.

Sözleşme hava ulaşım araçlarının Boğazlar üzerindeki geçişini de düzenlemektedir (md. 23). Lozan'da kurulan milletlerarası komisyonun yetkileri Türk hükümetine geçirilmiştir (md. 24). Sözleşme yirmi yıl için imzalanmış olduğu halde (md. 28) şimdiki kadar hiçbir imzacı devlet tarafından feshedilmediğinden yürürlükte devam etmektedir. Fakat ticaret gemilerinin sağlık denetimi dışında hiçbir işleme tâbi tutulmadan gece ve gündüz geçmeleri, kılavuz ve römorkör almalarının da isteğe bağlı olması İstanbul'u büyük tehlikeler karşısında bırakmaktadır. Bu sebeple Türkiye Cumhuriyeti, Boğazlar ve Marmara'da deniz trafik düzenine ilişkin bir tüzük hazırlamış ve 1 Temmuz 1994'te yürürlüğe koymuştur. Montrö Boğazlar Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde düzenlenen bu tüzüğe Rusya tepki göstermiştir. Türkiye ise tam egemenliği altındaki bir bölgede sınırsız bir geçişe razı olamayacağını sözleşme hükümlerine dayanarak ileri sürmekte ve tüzüğe uygun bir trafik düzeni uygulamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Düster, Üçüncü terip, Ankara 1936, XVII, 665 vd.; *Montreux Konferansı Aleni Celselerin Zabıtları*, İstanbul 1936; Feridun Cemal Erkin, *Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi*, Ankara 1968, s. 493-527; *Türkiye'nin Dış Politikasında 50 Yıl, Montreux ve Savaş Öncesi Yılları: 1935-1939*, Ankara 1973; Seha L. Meray – Osman Olcay, *Montreux Boğazlar Konfe-*

ransı, Tutanaklar, Belgeler, Ankara 1976; İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları: 1920-1945*, Ankara 1983, I, 493-518; a.mlf., "Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi: 1934-1937", *TTK Belleten*, XLV/177 (1981), s. 95-155; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasal Tarihi: 1914-1980*, Ankara 1987, s. 343-346; A. L. Macfie, "The Straits Question at the Potsdam Conference: The British Position", *MES*, XXIII/1 (1987), s. 75-81; Mensur Akgün, "Great Powers and the Straits The Montreux Convention and Its Immediate Strategic Impact", *Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi*, sy. 6, İstanbul 1994, s. 137-156.

İSMAİL SOYSAL

MOONCULUK

Hıristiyanlığın

Doğu din ve felsefelerine uyarlanması sonucunda ortaya çıkan mesihî dinî akım.

Sun Myung Moon'un 1 Mayıs 1954 tarihinde Güney Kore'de Sege Kidok- Kyo Tong – Il Sin Ryong Hyop- Whe (Dünya Hıristiyanlığının Birliği İçin Kutsal Ruh Cemiyeti) adıyla resmen kurduğu bağımsız kilise günümüzde Birleştirme Kilisesi (Unification Church) ve Moonculuk olarak bilinmektedir. Sun Myung Moon 1920'de Kuzey Kore'de doğdu. O dönemde Japon işgalindeki Kore tam bir dinler mozayığı görünümündeydi. En yaygın din olan Budizm'in yanında Konfüçyüsçülük ve Taoizm ülkenin belli başlı dinleriydi; ayrıca Katoliklik ve Protestanlık, özellikle de Presbiteryen kilise oldukça yaygındı. Moon on yaşında iken ailesi ilk dinleri olan Konfüçyüsçülüğü, işgal altındaki Korelilerin bir kurtuluş ümidi ve millî mesihlerinin gelmesini beledikleri, bunun yanında Protestan misyonerlerinin mesihîn ikinci gelişinden ısrarla söz ettikleri bir ortamda terkederek Presbiteryen inanç sistemini benimsedi. 1936 yılının Paskalya bayramı sabahında Moon bir vizyonla İsa'nın kendisine görüldüğünü ve çarmıha ge-

rilmesi sebebiyle yarım kalan kurtuluş görevini tamamlaması için seçilip görevlendirildiğini ona bildirdiğini ileri sürdü. Bu vizyona göre İsa ancak evlenip bir aile kurmakla insanlığı kurtarmış olacaktı; fakat evliliğe fırsat bulamadan öldürülünce her ne kadar çarmıhta kanını akıtmak suretiyle insanlığa (hıristiyanlar) mânevî kurtuluşu sunduysa da aslî günahı ortadan kaldıracak fiziksel kurtuluşu gerçekleştirememişti. İsa'nın başaramadığı bu kurtuluşu gerçekleştirerek tanrısal krallığını yeryüzünde kurmak ve bütün insanlığı Tanrı'ya itaat eden, tek din, tek dil ve kültüre sahip bir millet haline getirmekle görevlendirilen Moon, Kitâb-ı Mukaddes'i incelemeye başladı ve ilâhiyatını sistemleştirme sürecinde başta İsa olmak üzere Mûsâ, İbrâhim, Buda ve diğer din liderleriyle, hatta bizzat Tanrı ile görüşüğünü iddia etti. Öte yandan fizik ilimlerine de yönelen Moon bu amaçla önce Seul Teknik Yüksek Okulu'na, ardından Japonya'daki Waseda Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Bölümü'ne girdi (1941), ancak 1944'te Japonlar tarafından tutuklandı. 1945'te Pyongyang'a gidip görüşlerini yaymaya başladı. 1948'de Komünist Parti tarafından beş yıla mahkûm edilerek bir çalışma kampına gönderildi. 1950'de özgürlüğüne kavuşunca Pusan'da faaliyetlerine devam etti. Seul'de 1954 yılında kurduğu Birleştirme Kilisesi'nin sayısı 1957'de otuza çıktı ve Hıristiyanlık dahil olmak üzere çeşitli dinlerin heterodoks diye yargılamalarına rağmen yayılışını sürdürdü. 1958'de ilk misyonerini Japonya'ya göndererek dünyaya açılan Moonculuk 1970'lerde 120, 1988'de 130, 1994'te 160 ülkede faaliyet gösterir hale geldi. Bu hareket, Moon'un 1971'de Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmesiyle New York'u merkez edindi.

Moon'un aldığı vahiylerden oluştuğu söylenen ve daha sonra bu hareketin kutsal kitabı sayılan *Divine Principle* Moonculuğun resmî doktrinini belirlemesi açısından önemlidir. Moon'un vahiy kâtibi Hyo Won Eu'nun kaleminden çıkan ve asıl adı *Wol-li Kang-ron* (prensip üzerine söylen) olan eser 1957'de *Divine Principle* ismiyle basılmıştır. Moon'un bir diğer eseri de çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalardan meydana gelen *God's Will and The World*'dur (New York 1988). Ayrıca halka karşı konuşmaları ile sempozyum ve konferanslarda sunduğu bildiriler de yayınları arasında yer almaktadır. Moon'un en büyük yardımcısı olan eşi Hak Ja Han'ın da bu türden bazı yazıları vardır.

Sun Myung Moon ve eşi Hak Ja Han Moon

Moon'un sistemleştirdiği ilâhiyatın temelinde Presbiteryen ağırlıklı Protestanlık görülür. Moon, Protestanlığı Kore'deki diğer dinler, mitolojiler ve Uzakdoğu kültür ve felsefeleriyle birleştirip yorumlamaya çalışır. Özellikle Çin felsefesine ait Yin ve Yang geleneği akımın ilâhiyat sisteminde büyük rol oynar. Öğretilerinde Kitâb-ı Mukaddes'e olan atıfların çokluğu, akımın Hıristiyanlığın Doğu'ya uyarlanmış bir şekli gibi görülmesine yol açmıştır. Moon'un, Kitâb-ı Mukaddes'i vahiy ürünü fakat mensuh addetmesi ve vahiyler aldığı söylenmesi, kendilerini diğer bütün Hıristiyan ekollerinden ayrı görmesi, "Yeni Ahid çağı" nı kapatıp "tamamlanmış Ahid çağı" nı başlatması ve bu çağ için geçerli dinî metinler olarak *Divine Principle*'yi sunması, belli bir cemaatinin, ayrıca inanç ve ibadet sisteminin bulunması öğretilerini Hıristiyanlığın türevi olarak görmediği anlamına gelir. Araştırmacılar da onun hareketinden yeni bir din diye bahsetmektedir.

Bu dinin ilâhiyatı insanlığın yaratılışı, düşüşü ve yeniden kurtuluş faaliyetleri üçgeninde odaklaşır. Tanrı dahil her şeyi kendisine vahyedilen, adına "prensiptir" dediği ilke içinde düşünen Moon, başta insan olmak üzere canlı ve cansız bütün varlıkların Tanrı'nın yapısındaki özellikleri yansıttığını söyler. Moon'a göre Tanrı "iç karakter" (sung sang) ve "dış form" (hyung sang) denilen iki temel sifata sahiptir ve bu sıfatlar yaratma fiiliyle canlı cansız bütün varlıklara da geçmektedir. Sıfatlardan ilki Tanrı'nın mânevî yönünü oluşturmaktadır ve bütün varlıkların görülme-yen iç özelliklerinin kaynağı durumundadır; o varlığın aktif ve özne olan yönüdür. İkincisi Tanrı'nın dış özelliklerini (sıfatlar) teşkil eder; bunlar varlıkların maddî, cismanî yönünün kaynağıdır. Tanrı'nın bu iki sıfatı da kendi içinde pozitif ve negatif iki özellikten (yin yang) meydana gelmektedir; bütün varlıklar birbirini tamamlayan bu iki zıt prensibin uyumlu bir birlikteliğiyle ortaya çıkar. Tanrı'nın bunların dışında kalp, logos ve yaratıcılık başta olmak üzere ilim, kudret, hikmet, babalık, gerçeklik, iyilik gibi başka sıfatları da vardır. Yaratma eylemi bizzat Tanrı tarafından değil logos aracılığıyla Tanrı'nın kalbinin (sevgiyle sevinci tatma arzusu) itici gücü sonucu gerçekleşir. Tanrı'nın kalbinin yaratma sırasında verdiği güç kutsal ruh olarak kabul edilir; dolayısıyla Tanrı, logos ve kutsal ruh Hıristiyanlık'taki baba, oğul, kutsal ruh üçlüsünü çağırıştırır; ancak burada Uzakdoğu'nun dinî ve

kültürel motifleri de devreye girmektedir.

Moonculuğa göre Tanrı önce diğer varlıkları, ardından Âdem ile Havvâ'yı yaratmıştır. Tanrı'nın insanı yaratmadaki amacı, Âdem ile Havvâ'nın prensip gereği Tanrı'yı en iyi şekilde yansıtacakları düşünülen mükemmelleşme konumuna varmaları, böylece Tanrı'nın gerçek oğlu ve kızı olmalarıydı. Mükemmelleşmelerini tamamlayınca Tanrı onları kutsayıp evlendirecek ve Âdem ile Havvâ'dan teşekkül eden Tanrı merkezli mükemmel bir teslîs oluşturacaktı. Bu durum, insan ve diğer varlıklara göre özne (etkin) konumunda olan Tanrı ile varlıklara göre özne fakat Tanrı'ya göre nesne konumunda olan insana büyük zevk verecek, semavî yahut tanrısal krallık da böylece daha o zaman yeryüzünde kurulmuş olacaktı. Ancak mükemmelleşme sürecinde Âdem ile Havvâ'ya hizmetçi olarak verilen başmelek Lüsifer, Tanrı'nın kendisini yine eskisi kadar sevmesine rağmen Havvâ'ya olan büyük sevgisini kıskanmış ve on altı yaşındaki Havvâ'yı kandırarak onunla cinsel ilişkiye girmiştir. Bu ilişkiyle Lüsifer'den kötü unsurları alan Havvâ, Âdem'i kandırıp onunla da ilişkiye girerek bütün insanlığa aslî günah şeklinde geçtiği kabul edilen kötü unsurları ona taşımıştır. Birleştirme Kilisesi'ne göre Havvâ'nın ilk ilişkisi yanlış kişiyle olduğundan mânevî düşüşe, ikincisi de vaktinden evvel olduğundan fiziksel düşüşe yol açmıştır. Moon böylece Hıristiyan mezheplerinin ve yeni akımların aksine insanlığın düşüşünü ve aslî günahın kaynağını yasak meyvenin yenmesi yerine yasak ilişkide görür.

Düşen insanlığın kurtuluşu ancak gerekli ortamın oluşmasından sonra gelecek olan, Tanrı'nın başlangıçta tasarladığı mükemmel Âdem konumundaki ideal insan kabul edilen mesih ile mümkündür. Kişi, mesihî kabul edip ona uymak ve onun yolundan gitmekle aslî günahı kurtulur ve bu şekilde hükümler tekrar Tanrı'ya döner. İdeal mesih konumundaki bu kişi ideal Havvâ konumundaki biriyle kutsal bir evlilik gerçekleştirecek; böylece Tanrı'nın Âdem ve Havvâ için tasarladığı sağlam iman esasını onlar oluşturup insanlığın gerçek ebeveynleri, Tanrı'nın da gerçek oğlu ve kızı olacaklardır.

Moonculuğun tarih tasavvuruna göre seçkin liderler ve takipçileri, mesihî geliş için oluşturulması gereken esasları gerçekleştirmek amacıyla ellerinden geleni

yapmışlar, fakat bazan kendilerinin, bazan da halkın işlediği hatalar yüzünden mesihî geliş gecikmişse de her geçen gün hedefe biraz daha yaklaştıracak esaslar oluşturulmuştur. İsa da mesihî geliş için ortam hazırlayan bir öncü olarak değil gelmesi beklenen, aslî günahı olmayan bir insan, fakat Tanrı'nın iradesini bildiğinden onun iradesine göre hayat yaşayan, böylece ulaştığı mükemmellikte Tanrı ile özdeşleşen gerçek bir mesih şeklinde görülür. Buna rağmen İsa evlenip ideal aileyi, ideal teslîs oluşturamadığından aslî günahın ve dolayısıyla fiziksel kurtuluşun tahakkuk etmediği belirtilir. Moon, Kitâb-ı Mukaddes'in değişik pasajlarına dayanarak onun fiziksel kurtuluşu gerçekleştiren tanrısal krallığı yeryüzünde kurmak için farklı bir isim ve farklı bir bedenle -gökten geleceği iddiasının aksine- sıradan bir insanın doğuşu gibi tekrar geleceğine dair söz verdiğini zikreder. Ayrıca İsa'dan sonra zuhur eden din, ideoloji ve dünya savaşlarını mesihî ikinci geliş için hazırlık diye kabul eder; tarihteki benzerliklerden ve bazı rakamların ifade ettiği anlamlardan yola çıkmak suretiyle mesihî ikinci geliş için tarih olarak 1920'li yılları verir. Diğer taraftan Kitâb-ı Mukaddes'teki bazı ifadelerden hareketle (Vahiy, 7/2-4) mesihî doğuda bir ülkede doğacağını, en uygun ülkenin de Kore olduğunu söyler ve 1992'de kendisini beklenen ikinci mesih, İsa'dan sonra üçüncü mükemmel Âdem olarak takdim eder. 1993'te tamamlanmış Ahid çağını başlatarak vahiy ürünü olmasına rağmen Kitâb-ı Mukaddes'in günümüzde hükümlerinin geçersiz sayıldığını, modern bilimin verilerine uygun yeni kutsal sözlere gerek duyulduğunu ve bu sözlerin *Divine Principle* olduğunu ileri sürer. Moon ile eşi Hak ja Han, Âdem ve Havvâ'nın başaramadığı aslî konuma kendilerinin ulaştığını, evlenip ideal aileyi ve ideal teslîs oluşturduklarını, böylece gerçek ebeveynlik konumuna eriştiklerini belirtirler. Üyeleri de Moon ve eşini kendi gerçek ebeveynleri olarak kabul ederler.

Tanrı'nın muradının tanrısal krallığı yeryüzünde kurmak olduğunu ileri süren Moonculuğun kendine has bir âhret inancı vardır. Ölen herkesin ruhunun gökte bulunduğu tasavvur edilen ve görülme-yen ruh dünyasına gittiğini, orada sonsuzca kadar yaşadığını belirten hareket ölen insanların ruhlarının karşılaşacağı dört yerden bahseder ki bunların başında tanrısal krallık gelmektedir. Yeryüzündekinin

MOONCULUK

âhiretteki karşılığı olup her iki dünyadaki en yüksek, en mükemmel yer olarak düşünülen bu krallığa yeryüzünde tanrısal krallıkta yaşayan, yani Moon'a ve onun getirdiği tamamlanmış Ahid'e (*Divine Principle*) inanan insanların ruhları gider ve orada ebediyen yaşar. Tanrısal krallıktan sonra öbür dünyanın en iyi yeri cennettir. Buraya mesihin ikinci gelişine kadarki dönemde yaşayan ve yeni Ahid'e inanan hıristiyanlar girecektir. Cennetten daha karanlık ve ıstırap yeri olarak düşünülen ve kabir denilen kısma eski Ahid çağına ait olup bu Ahid'e inananlar gidecektir. Kötü ruhlu insanların gireceği yer ise cehennemdir, ancak buradaki azabın ebedî olmadığı ileri sürülmektedir. Moon'a göre ruhlara gidecekleri yerde ebediyen kalacak değildir; onlar azizlerin yardımıyla yeryüzüne ikinci bir gelişle daha iyi bir hayat sürebilir, böylece bir üst düzeye çıkabilirler. Hıristiyanlık'tan başka bir dine inanan veya hiçbir dine inanmayan insanların ruhları da aynı şekilde ikinci bir gelişle daha üst seviyelere ulaşabilir.

Uzakdoğu'ya ait ruh göçünü benimseyen Moon, ikinci mesihin (kendisi) aynı zamanda Budistler'in beklediği mehdî Buddha Maytreya, Konfüçyanistler'in beklediği Jin-In, Koreliler'in beklediği Chung Do Ryung, Şintoistler'in beklediği Choi Su Un, müslümanların beklediği imam ya da mehdî ve diğer dinlerin beklediği merkezî figür rolünü oynayacağını, ikinci gelişle birlikte bütün din mensuplarının sonunda mesîhe inanacağını, böylece bütün dinlerin mesîhi doğrultuda nihai hedeflerinin tamamlanacağını ve dünya dinlerinin, hepsinin merkezi ve en mükemmel olarak düşündüğü Hıristiyanlık etrafında birleşip tek dil, tek din ve kültüre sahip bir dünyanın kurulacağını savunur. Bunun için Moonculuk önce hıristiyanların, ardından diğer dinlerin birleşmesini hedefler ki bunu hareketin isminde ve kendine bağlı teşkilâtların adında bulmak mümkündür.

Moonculuk'ta başta gelen ibadetlerden sayılan pazar âyininin yanında günde bir veya iki defa yapılan âyin de önemlidir. İbadethanelerinin belirli bir mimarisinin olmayışı ibadetin her yerde rahatlıkla icrasını mümkün kılar. Hareketin kiliselerle bağlantısı ve ilgisi yoktur. Âyin esnasında kadın ve erkekler ayrı ayrı, evli çiftler ise yan yana oturur. Tanrı'ya tâzim ve bağlılığın bir ifadesi olarak Moon'un resminin önünde yapılan iki secde ile başlayan ibadeti genellikle o yörenin seçilmiş lideri ve

ya akıma en önce bağlanan üye yönetir. Bu ibadette liderin verdiği, birleştirici özelliği olduğuna inanılan ve "and" (vaadler, adak) adını alan, akıma bağlılığın amacını ve üyenin akımdaki karar ve inançlılığını anlatan sekiz maddelik dua okunur; ardından kapanış şarkılarıyla veya üyelerin birbirini selâmlaması ile tören sona erer. Günlük ibadet sabah akşam veya sadece sabahları ifa edilir. İbadetin içeriğini ilâhi, dua, kutsal metinlerin okunması ve açıklaması oluşturur. Toplu ibadetlerde olduğu gibi and ayrıca her ayın ilk günü ve bayramlarda da okunur. Moonculuk'ta evlilik öncesi üç veya yedi gün, diğer günlerde ise arzu edildiğinde oruç tutulur. Bir günlük orucun süresi yirmi dört saat olup su ve şekersiz kahvenin orucu bozmadığına inanılır.

Kore'yi seçkin ülke olarak gören akım bu ülkenin toprağını da kutsal sayar. Bazı önemli yerler (mâbed vb.) Kore'den getirilen toprakla kutsanır. Kore'de ve dünyanın değişik yerlerinde bir kısım yerler hac niyetiyle ziyaret edilir. Ayrıca en önemlileri gerçek Tanrı günü, gerçek ebeveynler günü, gerçek çocuklar günü ve gerçek yaratıklar günü olan birçok bayram mevcuttur.

Kurtuluşu cemaatine intisapta bulan ve cemaat dışındaki insanları şeytanın hükümranlığı altında gören Moon tek ve

tartışılmaz liderdir. Akımın üyeleri iki kısma ayrılır. Vakitlerinin tamamını bu harekete ayıranlar sayıca daha az olmakla beraber akımın özünü oluştururlar ve genellikle başşehirlerde ve diğer merkezî yerlerde yaşarlar. Bunlar akıma maddî gelir ve yeni üyeler kazandırmaya çalışırlar. Ev kilisesi üyeleri denilen kimseler ise akımın öğretilerini benimseyen, fakat cemaate girdikten sonra da dünyevî işlerini devam ettirenlerdir; bunların sayısı bir hayli kabarıktır. Cemaate giren üyeler her ay en az bir kişiyi akıma bağlamak zorundadır. Kendileriyle iletişim kurulan kişiler akşam sohbetine veya bölgedeki merkeze davet edilir. Büyük şehirlerde bu işe yönelik toplantı evlerinde misafirlerle iyi bir diyalog kurulmaya çalışılır. Buradaki insanlara sempatisi devam eden üye adayları çok lüks olan hafta sonu yerlerine götürülür ve bu davetler üyenin akıma katılmasına kadar sürer. Bunun yanında bölgesel faaliyetlerin yürütüldüğü merkezlerde ilâhiyat konularıyla ilgili, on iki aya kadar varan eğitim programları uygulanır.

Amerika Birleşik Devletleri merkezli milletlerarası dinî ve siyasî mahiyette güçlü bir teşkilât ağına sahip olan Moonculuğa bağlı, dünyanın değişik yerlerinde faaliyet gösteren birçok vakıf, dernek vb. kurum bulunmaktadır; bunların bazıları

Moon'un 1992 yılında 30.000 kişiyi kutsayarak evlendirdiği toplu nikâh töreninden bir görünüşü

şunlardır: Collegiate Association for the Research of Principles (1955). 1988 yılı itibariyle yetmiş ülkede faaliyet gösteren cemiyet akımın öğrenci teşkilâtıdır. The International Federation for World Peace and Unification (1961). Akımın siyasî ve iktisadî hayatını düzenleyen üst düzeyde bir teşkilâttir. The International Federation for Victory over Communism (1967). Hareket alanı Asya kıtası olup komünizmi tamamen ortadan kaldırmayı hedefler. Professors World Peace Academy (1968). Dünyanın birçok yerine yayılma imkânı bulan vakıf, amacının dünya barışını gerçekleştirmek için yeni bir ideoloji ortaya koymak olduğunu iddia eder ve bunu gerçekleştirmek için çeşitli konferans ve seminerler düzenler. International Cultural Foundation (1968). Bilimsel, kültürel ve dinî ilerlemeyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Unification Theological Seminary (1975). İlk defa Amerika'da oluşturulan ve daha sonra birkaç yerde açılan iki yıllık ilâhiyat okullarıdır. International Friendship Foundation (1976). İhtiyaç sahiplerine yiyecek, giyecek ve ilaç yardımı yapar. International Religious Foundation (1983). Dinler arası diyalog konularıyla ilgilenir, akımı milletlerarası alanda tanıtmaya yönelik konferanslar düzenler, yayınlar yapar, akıma ilgi duyanlara iş birliği önerir. The World Research Institute for Science and Technology (1984). Bunların dışında Moonculuğun birçok kuruluşu mevcuttur. Dinî ağırlıklı olmak üzere milletlerarası pek çok konferans ve seminer düzenleyen akım birkaç alanda (bale ve orkestra grupları gibi) sürekli kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır. Bir milletlerarası haber ajansı ve yayınevine (Paragon House) sahip olan hareket ayrıca *The Washington Times*, *The Middle East Times*, *The International Journal on World Peace* ve *New York City Tribune* gibi yirmi civarında gazete çıkarılmaktadır.

Moonculuğun zaman zaman dünya gündemine damgasını vuran en önemli uygulamalarından biri gerçekleştirdiği ırklar arası toplu evlilik törenleridir. Kutsama adı verilen bu törenlerin, kişileri aslı günahattan ve şeytanî taraftan uzaklaştırıp Tanrı safına geçirdiğine inanılır. Farklı din, dil ve kültürden gelen on binlerce üye, bekâr kalıp akıma en az üç yıl hizmet ettikten ve diğer bazı şartları yerine getirdikten sonra Moon tarafından eşleştirilir ve evlendirilir. Kutsama'yı Tanrı adına Moon yapar. Kutsama törenine kadar eşlerin birbirini bilme ve tanıma şansları yok-

tur. Eşler evlilik öncesi üç veya yedi gün oruç tutmak, evlilik sonrası da kırk gün cinsel perhiz uygulamak mecburiyetindedir. Üyelerin cemaat dışından evlenmesi yasak olup tek eşlilik zorunludur. Zina Havvâ'nın düşüşüne yol açtığı, ferde ve topluma zarar verdiği için yasaktır. Akımda boşanma oranının son derece düşük olduğu görülür.

Müsâ'yı mesîhe ortam hazırlayıcı büyük bir dinî lider ve peygamber şeklinde gören Moon, İsrailoğulları'nı da mesîhin gelişine yardımcı seçkin millet ve birinci İsrail olarak kabul eder. Fakat onlar görevlerini başaramayınca bu seçkinliğin Mesîh İsâ takipçilerine, hristiyanlara geçtiğini, dolayısıyla hristiyanların ikinci İsrail ve seçkin ikinci millet olduklarını, fakat onların da görevlerini yerine getiremediğini ileri sürer. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'ne büyük rol veren Moon Güney Kore'yi üçüncü İsrail, komünizmle yönetilen Kuzey Kore, Rusya ve Çin gibi ülkeleri şeytanî ülke kabul eder. Moon'a göre birinci ve ikinci İsrail'in tarihte bir görevi vardı, ancak bu görevi yapmada başarısız kaldı. Dinlerin hedefini gerçek ebeveynleri karşılamak için gerekli ortamı hazırlamak olarak gören Moon dinleri amaç değil insanları aslî konumuna yükselten araç diye düşünür. Genel anlamda dinleri bu hedefleriyle iyi kabul eden Moon özel anlamda İslâm hakkında fazla bir şey söylemez. Hatta müslümanlarla ilgili kaleme alınan eserlerde İslâm'la Moonculuk arasında bazı paralellikler kurulmaya çalışılsa da iddialar yüzeysel kalır. *Divine Principle* dahil olmak üzere ilk el kaynaklarda İslâm, Hıristiyanlığın önünü kesen bir din şeklinde gösterilir. Bununla beraber Moon'un hristiyanlara, hatta seçkinlik sebebiyle yahudilere genelde bir üstünlük verdiği söylense de sâliklerinin görevlerini yerine getirmemeleri sebebiyle onları bırakır ve sunduğu öğretileriyle bütün hristiyan kiliselerinden bağımsız bir tablo çizer. Kitâb-ı Mukaddes'i Doğu kültür ve felsefelerinin etkisiyle sâliklerinden farklı bir bakışla okuyan Moon yorumlarıyla bütün hristiyanların nazarında heretik (zındık, sapık) konumuna düşer.

Moon'un Watergate krizi sırasında Nixon'u desteklemesi eleştirilere yol açmıştır. Ayrıca onun Güney Kore'deki Park Chung Hee rejimini desteklediği, Güney Kore Haber Alma Teşkilâtı ile (KCIA) ilişkileri olduğu ve ajanlığını yaptığı, adının seks skandallarına, vergi kaçakçılığına ka-

rıştığı (vergi kaçakçılığından 1983'te on sekiz ay hapis ve 25.000 dolar para cezasına çarptırılması ve 1984'te hapse atılması gibi), hareketine üye kazandırma sırasında psikolojik baskılar ve zihin kontrol yöntemleri uyguladığı, elde edilen gelirlerle liderlerin lüks içinde yaşamasına karşılık sıradan üyelerin istismar edildiği, teşkilâtın emlak, endüstri ve yatırımlarıyla bir kiliseden çok finansman kurumunu andırdığı şeklindeki suçlamalar sık sık gündeme gelmektedir.

Dünyanın her tarafına yayılan ve 6 milyona ulaştıkları tahmin edilen Mooncular yoğun bir şekilde Amerika Birleşik Devletleri, Kore ve Japonya ile Orta ve Güney Amerika ülkelerinde yaşamaktadır. 1998 yılı itibariyle Moon liderliğinde faaliyetlerine devam eden akımın Türkiye'deki temsilcilerinin ifadesine göre bu ülkede 2000 civarında üyesi vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sun Myung Moon. *Divine Principle*, New York 1977; a.mlf., *God's will and the World*, New York 1978; F. Sontag, *Sun Myung Moon and the Unification Church*, Nashville 1977; J. H. Fichter, "Marriage, Family and Sun Myung Moon", *A Time for Consideration: A Scholarly Appraisal of the Unification Church* (ed. M. D. Bryant - H. W. Richardson), New York 1978, s. 131-140; P. Zulkosky, "Piety and Spirituality", *Lifestyle Conversations with Member of the Unification Church*, New York 1982, s. 51-71; H.-N. Spurgin, "Blessed Marriage in the Unification Church: Sacramental Ideals and their Application to Daily Marital Life", *The Family and the Unification Church*, New York 1983, s. 121-137; E. Barker, "Who'd be a Moonie? A Comparative Study of those Who Join the Unification Church in Britain", *The Social Impact of New Religious Movements* (ed. B. Wilson), New York 1983, s. 59-95; a.mlf., *New Religious Movements: A Practical Introduction*, London 1992; Chung Hwan Kwak, *Outline of the Principle*, New York 1984; M. Durst, *To Bigotry No Sanction: Reverend Sun Myung Moon and the Unification Church*, Chicago 1984; G. MacGregor, "Overcoming Prejudice", *Unificationism and Modern Society: An Appraisal of the Thought and Work of the Reverend Sun Myung Moon*, New York 1988, s. 7-15; N. Smart, *The World's Religion: Old Traditions and Modern Transformations*, Hong Kong 1989, s. 433-437; S. H. Lee, *Fundamentals of Unification Thought*, Tokyo 1991; Mustafa Biyık, *Küresel Bir Din Olarak Moonculuk*, İstanbul 2002; a.mlf., "Moonculuğun Diğer Dinlere Bakışı", *İslâmiyat*, V/3, Ankara 2002, s. 123-138; Esmahan Akyol, "Amerikan Moon Tarikatı Türkiye'yi Örgütüyor", *Nokta*, sy. 3, İstanbul 1991, s. 36-40; Hüsnu Ezber Bodur, "Moonculuk Hareketi ve Türkiye'de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I/1, İstanbul 2003, s. 13-39.

